

Når vi miljömålen?

- En bedömning för
Södermanlands län 2011

Titel: När vi miljömålen? – En bedömning för Södermanlands län 2011

Rapport.nr: 2012:3

ISSN: 1400-0792

Utgivare: Länsstyrelsen i Södermanlands län

Text: Länsstyrelsen i Södermanlands län samt Skogsstyrelsen

Projektledare: Maria Gustavsson, Anna Svedlund

Formgivning samt foto omslag: bybloo.se

Foto inlaga: Anna Lock (s.8), Peter Svedlund (s.10, 16), Jerry Persson (s.12), Stina Jaensson (s.14, 18, 22), Sofi Nordfeldt (s.20), Björn Lagerdahl (s.24), Monika Gustafsson (s.26, 28), Länsstyrelsen (s.30), Kristina Norderup (s.32), Christer Lennartsson (s.34), Karl Ingvarsson (s.36)

Miljömålsillustrationer: Tobias Flygar

Rapporten finns på: www.lansstyrelsen.se/sodermanland/publikationer

Eller kan beställas hos

Länsstyrelsen i Södermanlands län

611 86 Nyköping

Tel: 0155-26 40 00

Innehållsförteckning

<i>Innehållsförteckning</i>	3
<i>Inledning</i>	4
<i>Bedömning miljö kvalitetsmål</i>	6
Ny bedömningsgrund för miljö kvalitetsmålen från 2011.....	6
Sammanfattning bedömningen 2011	7
Begränsad klimatpåverkan	8
Frisk luft	10
Bara naturlig försurning	12
Giftfri miljö.....	14
Skyddande ozonskikt	16
Säker strålmiljö	18
Ingen övergödning	20
Levande sjöar och vattendrag.....	22
Grundvatten av god kvalitet	24
Hav i balans samt levande kust och skärgård	26
Myllrande våtmarker	28
Levande skogar	30
Ett rikt odlingslandskap	32
God bebyggd miljö	34
Ett rikt växt- och djurliv	36
<i>Sammanfattning bedömning regionala miljömål</i>	38
<i>Textförfattare och kontaktpersoner</i>	39

Inledning

Länsstyrelserna har en övergripande och samordnande roll i miljömålsarbetet som regionala miljömyndigheter. Länsstyrelserna har därmed ansvar för att regionalt anpassa, precisera och konkretisera alla miljö kvalitetsmål.

Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen har beslutat om regionala miljö mål för sina län. De har i och med det ett ansvar för att följa upp och utvärdera de regionala miljö målen och det regionala miljö målsarbetet. I samverkan med andra myndigheter ska länsstyrelserna och Skogsstyrelsen också ta initiativ till och föreslå åtgärder för att nå målen. Skogsstyrelsen integrerar sin rapportering av Levande skogar med Länsstyrelsernas rapportering.

Miljö målen för Södermanlands län beslutades första gången 2002 och reviderades 2007. Länsstyrelserna har sedan 2006 gjort en bedömning av möjligheterna att nå de nationella miljö kvalitetsmålen i länet samt de regionalt beslutade målen. Bedömningen publiceras på miljö målsportalen, www.miljomal.se. Länsstyrelsen i Södermanlands län har varje år dessutom publicerat en rapport med bedömningen.

Under 2010 beslutades om en rad förändringar i miljö målssystemet. Miljö målsrådet avskaffades och den parlamentariskt sammansatta Miljö målsberedningen infördes. Naturvårdsverket fick ansvar för att samordna miljö målsuppföljningen, medan Miljö målsberedningen ansvarar för att ta fram strategier med åtgärder för att nå målen. Bedömningsgrunden för de nationella miljö kvalitetsmålen förändrades också. Syftet är att i bedömningen väga in att återhämtningstiden i naturen i många fall är lång. Även om åtgärder genomförs i tid för att nå målen är det inte säkert att tiden räcker för att nå miljö kvaliteten. Förändringen ska också göra det tydligare för vilka mål ytterligare åtgärder måste genomföras för att målen ska kunna nås. Den förändrade bedömningsgrunden användes för första gången i bedömningen 2011.

De flesta av de regionala miljö målen för Södermanlands län skulle vara uppnådda 2010. I 2010 års utgåva av När vi miljö målen? sammanfattas hur det gick med att nå de regionala målen. I denna rapport finns en kort sammanfattning av bedömningen av de regionala målen.

Nationellt pågår under 2011 och 2012 ett arbete med att utforma preciseringar kopplade till de nationella miljö kvalitetsmålen. Preciseringarnas syfte är att tydliggöra vad miljö kvalitetsmålet innebär, dvs. vad som ska vara uppfyllt till 2020, då målen ska vara uppnådda. Preciseringarna kommer till viss del att ersätta de nationella delmålen som kommer att utgå. Utöver preciseringarna finns även etappmål som kopplas till de strategier för genomförande som Miljö målsberedningen tar fram.

Länsstyrelsens roll i miljö målsarbetet påverkas mycket litet av förändringarna i systemet. Den årliga bedömningen av möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålen i länet kommer att finnas kvar. Uppdraget att i bred samverkan verka för att nå miljö målen genom att i samverkan med lokala och regionala aktörer ta fram åtgärdsprogram betonas dock alltmer.

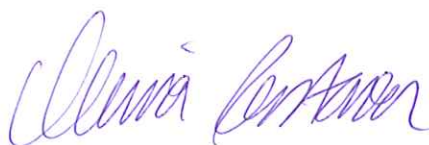
Mot bakgrund av dessa förändringar har Länsstyrelsen i Södermanlands län beslutat att de regionala miljö målen upphör att gälla. Beslutet omfattar inte miljö kvalitetsmålet Levande skogar och de delmål som Skogsstyrelsen ansvarar för. Från och med 2011 kommer Länsstyrelsen att arbeta direkt mot de nationella miljö kvalitetsmålen med tillhörande preciseringar. Länsstyrelsen gör bedömningen att det regionala miljö målsarbetet behöver fokusera på att ta fram och verka för åtgärder som kan bidra till att nå miljö målen, snarare än att ta fram nya regionala miljö mål för länet.

Den regionala miljömålsuppföljningen kommer även fortsättningsvis vara en mycket viktig del av arbetet på regional nivå. Genom den årliga bedömningen får Länsstyrelsen en bild av miljömålsarbetet på regional nivå och inom vilka områden åtgärdsarbetet bör intensifieras. Länsstyrelsen kommer i samband med den regionala målbedömningen från och med 2012 redovisa för länet relevanta nationella preciseringar och vid behov göra regionala tillägg till dessa.

I denna rapport redovisas 2011 års bedömning av möjligheterna att i länet nå de nationella miljökvalitetsmålen. Den förändrade bedömningsgrunden gör att det blir en del förändringar jämfört med förra året. Ser man till trend och miljötillstånd är det dock inte så stora förändringar. Som tidigare är de största utmaningarna för länet, i likhet med resten av landet, att minska påverkan på klimatet, minska övergödningen samt öka kunskapen om användningen av kemikalier i samhället samt dess effekter. Den bebyggda miljön måste också utgöra en god livsmiljö och biologiska resurser som hav och skog nyttjas hållbart. På dessa områden återstår mycket arbete om vi ska nå målen.

Kurt Ekelund
Länsråd

Maria Gustavsson
Samordnare miljömålsbedömningen

Bedömning miljö kvalitetsmål

Bedömningen av miljö kvalitetsmålen i länet gäller 13 mål. Storslagen fjällmiljö är inte aktuell i Södermanland. Begränsad klimatpåverkan och Skyddande ozonskikt bedöms inte regionalt, eftersom miljö tillståndet och därmed möjligheterna att nå målet bedöms vara desamma i hela landet. Däremot görs regionalt en beskrivning av det arbete med åtgärder som pågår i länet för att nå målen. Denna beskrivning blir ett underlag för den nationella bedömningen av om målen kan nås.

Ny bedömningsgrund för miljö kvalitetsmålen från 2011

Under 2010 beslutades om en rad förändringar i miljö målssystemet. En av dessa var att i bedömningen av måluppfyllelse till större del väga in att möjligheten att nå ett antal mål påverkas av en lång återhämtningstid i naturen. Även om tillräckliga åtgärder är genomförda inom utsatt tid, 2020, kan det ta ytterligare flera år innan den miljö kvalitet som målet beskriver faktiskt finns på plats. Detta gäller t.ex. målet om Bara naturlig försurning och flera av "naturtypsmålen". Den nya bedömningsgrunden gör det också tydligare för vilka mål ytterligare åtgärder måste genomföras för att målen ska nås.

När miljö målssystemet infördes 1999 beslutades att målen skulle vara uppnådda inom en generation. 2010 tydliggjordes att det innebär 2020 som målar.

För alla miljö kvalitetsmål som är aktuella i länet, dvs. även Begränsad klimatpåverkan och Skyddande ozonskikt görs en beskrivning av miljö tillståndet just nu samt några år tillbaka och några år framöver. En beskrivning görs också av förutsättningarna för att nå den miljö kvalitet som målet beskriver. Underlaget för beskrivning av miljö tillståndet är dels indikatorerna på Miljö målportalen, www.miljomal.se, dels övriga resultat och kunskapsunderlag, t.ex. Länsstyrelsens miljö övervakning.

För de mål där en bedömning görs finns tre bedömningsalternativ att välja mellan:

1. Om miljö kvaliteten bedöms vara uppnådd till 2020 **eller** om förutsättningarna för att nå miljö kvaliteten (i form av tillräckliga genomförda åtgärder) bedöms finnas på plats 2020 görs bedömningen: *"Miljö kvalitetsmålet nås med idag beslutade styrmedel och med åtgärder genomförda före 2020."*
2. Om det idag finns planerade styrmedel som innebär att tillräckliga åtgärder för att nå miljö kvaliteten genomförs, men vid en senare tidpunkt än 2020 görs bedömningen: *"Miljö kvalitetsmålet är nära att nås. Det finns idag planerade styrmedel som beslutas före 2020."*
3. Om det idag saknas tillräckliga planerade och beslutade styrmedel för att nå miljö kvaliteten görs bedömningen: *"Det är inte möjligt att nå miljö kvalitetsmålet till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel."*

För samtliga miljö kvalitetsmål aktuella i länet görs också en beskrivning av vad som krävs för att målet ska nås – vilka som är de viktigaste hindren, de viktigaste åtgärderna, förslag till styrmedel och viktigaste aktörerna för att genomföra åtgärder.

Beskrivningen av miljö tillstånd, bedömning av måluppfyllelse och beskrivning av styrmedel görs för alla mål utifrån de preciseringar som finns till varje mål. Antalet preciseringar varierar från några få till ca tio stycken. Preciseringarna kan t.ex. ange halter, arealer eller ett

tillstånd i en naturtyp. I den regionala bedömningen 2011 har de förslag till nationella preciseringar som skickades på remiss under 2011 (Naturvårdsverkets rapport Miljömålen på ny grund, nr 6420) använts. De nationella preciseringarna kommer att fastställas under tidigare delen av 2012. Därefter görs en regional anpassning av dem, med ambition att de kan användas i den regionala bedömningen i slutet av 2012.

Sammanfattning bedömningen 2011

Det är svårt att jämföra denna bedömning med tidigare år eftersom bedömningsgrunderna ändrats. 2010 bedömdes sex av 15 mål som mycket svåra att nå inom utsatt tidsram (Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Levande skogar, God bebyggd miljö, Ett rikt växt- och djurliv). Skyddande ozonskikt bedömdes möjligt att nå med nuvarande åtgärder. Övriga åtta mål bedömdes möjliga att nå inom tidsramen, förutsatt att ytterligare åtgärder genomförs.

2011 gör för alla utom två mål bedömningen ”Det är inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel”. För Bara naturlig försurning och Säker strålmiljö görs bedömningen ”Miljökvalitetsmålet är nära att nås. Det finns idag planerade styrmedel som beslutas före 2020.”

I det gamla systemet bedömdes möjligheterna att få tillräckliga åtgärder på plats inom utsatt tid. Man kunde då väga in en bedömning av hur mycket mer som hinner ske innan 2020, då målen ska vara uppnådda. Nu bedöms om redan planerade och beslutade åtgärder är tillräckliga. Skillnaden är alltså att det blir tydligare hur långt man når med det som redan är planerat och beslutat. För samtliga mål som förra året bedömdes mycket svåra att nå bedöms ytterligare styrmedel behövas. Dessutom blir det tydligt att även för majoriteten av de mål som förra året bedömdes kunna nås inom utsatt tid om ytterligare åtgärder vidtas, är det en bit kvar till att nå målen. För de flesta av dessa räcker inte planerade och beslutade styrmedel (Frisk luft, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Ett rikt odlingslandskap).

Vid en första anblick kan intrycket bli att bedömningen detta år är mer negativ eftersom de flesta mål nu hamnar i ”den sämsta gruppen”. Å andra sidan har de nya bedömningsgrunderna lagt mer fokus på de styrmedel som finns på plats nu. Det finns därmed också en större möjlighet att snabbt förändra bedömningen av ett mål genom att ta beslut om ytterligare åtgärder.

Ser man till beskrivning av trend och miljötillstånd i bedömningarna är det inte så stora förändringar mot förra året. För majoriteten av målen bedöms trenden vara oförändrad. Trenden för Begränsad klimatpåverkan bedöms som negativ, men för God bebyggd miljö som positiv. Beskrivningen av utvecklingen i miljön är något mer positiv för Ingen övergödning jämfört med förra året, medan den är något mer negativ för Ett rikt odlingslandskap.

Begränsad klimatpåverkan

Halten av växthusgaser i atmosfären skall i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet skall uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

Målet bedöms inte på regional nivå. Trenden i miljötillståndet är negativ.

Under de senaste 100 åren har den globala årsmedeltemperaturen stigit med ungefär 0,7 grader. Även i Sverige och Södermanland har en uppvärmning skett de senaste åren. Under perioden 1990–2009 var alla år utom ett varmare än normalt (medelvärde 1961–2009) i Södermanlands län. Miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan innebär att ökningen av temperaturen begränsas till högst 2 grader.

Hur stor ökningen av temperaturen blir styrs av koncentrationen av växthusgaser i atmosfären. För att temperaturökningen ska kunna begränsas till 2 grader måste koncentrationen av växthusgaser i atmosfären på lång sikt (år 2100) stabiliseras på högst 400 ppm

koldioxidekvivalenter. Redan idag uppskattas koncentrationen till 400 ppm CO₂-ekvivalenter, och CO₂-halten ökar med ca 2 ppm per år.

Trenden i miljötillståndet är negativ. För att begränsa koncentrations- och temperaturökningen krävs att utsläppen minskar snabbt.

I Södermanlands län har utsläppen av växthusgaser minskat något mellan 1990 och 2008. 2009 minskade utsläppen kraftigt till följd av lågkonjunkturen, men kommer troligen återigen stiga när ekonomin återhämtar sig. Utsläppen från egen uppvärmning har minskat kraftigt sedan 1990. Vägtrafikens utsläpp ökade mellan 1990 och 2005. Utsläppen har minskat från jordbruket och från sektorn avfall och avlopp.

För att nå målet krävs en omfattande energieffektivisering, kraftigt ökad tillförsel av förnybar energi, samt en utfasning av fossila bränslen. Möjligheten att nå målet är till avgörande del beroende av internationellt samarbete och insatser i andra länder.

Bostadsbolag och industri har stora möjligheter att arbeta med energieffektivisering inom både industrin och i byggnader. Kommunerna har en viktig roll genom att planera bebyggelse och infrastruktur så att behovet av resande i vardagen minskar och godstransporter kan ske effektivt och fossilfritt. Samverkan mellan lokala och regionala aktörer är viktig samt nationella ekonomiska styrmedel.

Sammanfattande slutbedömning av delmålen

Ett av två mål bedöms möjligt att uppnå. Det regionala miljömålet Utsläpp av växthusgaser (2008–2012) är möjligt att uppnå men ytterligare åtgärder krävs. Anledningen är minskad produktion i industrin under lågkonjunkturen. Målåret för det regionala miljömålet Minskad förbrukning av fossila bränslen är passerat. Målet kunde inte uppnås inom den utsatta tidsramen. Anledningen är fortsatt hög förbrukning av fossila bränslen inom transportsektorn.

Indikatorer som följer upp målet

De indikatorer på Miljömålsportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp Begränsad klimatpåverkan är:

- [Energianvändning](#)
- [Vindkraftsel](#)
- [Klimatpåverkande utsläpp](#)
- [Körsträcka med bil](#)

Frisk luft

Luften skall vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Det är inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Trenden i miljön är oförändrad.

Södermanland i sin helhet har överlag bra luftkvalitet. Bakgrundshalterna av de luftföroreningar som mäts i landsbygdsmiljö i länet har generellt låga årsmedelvärden, med undantag av marknära ozon vars årsmedelvärde ligger över den nationella målnivån. En av de största källorna till luftföroreningarna i länet, liksom för landet i övrigt, är utsläppen från transport- och energisektorerna i utlandet. Möjligheterna att kunna nå miljömålet är därför till stor del beroende av internationella beslut om höjda utsläppskrav inom transport- och energisektorerna.

Problemområdena för luftkvaliteten i länet är våra större tätorter. Åtgärder för att minska partikelhalterna är särskilt viktiga ur hälsosynpunkt. På kommunal nivå har man möjlighet att påverka luftkvaliteten inom tätbebyggda områden bland annat genom åtgärder inom trafik, till exempel med införande av förbud mot dubbdäck och satsningar på alternativ till privatbilism. Nationella prognoser av svenska partikelutsläpp av PM_{2.5} visar en minskning med nästan 30 procent till 2020, förutsatt att fattade beslut om skärpta utsläppskrav genomförs. Prognoser för PM₁₀ pekar däremot mot bestående halter i trafikmiljön de kommande tio åren.

Provtagningen av olika parametrar för luftkvalitet har under en längre tid minskat och bedömningarna baseras i dag i allt högre utsträckning på beräkningar. För att kunna genomföra bedömningar av acceptabel kvalitet krävs det att provtagningen ökar. Södermanlands luftvårdsförbund är en viktig regional aktör för samordning, provtagning och förebyggande informationsarbete.

Sammanfattande slutbedömning av delmålen

Ett av fem mål har uppnåtts. Målåret för det regionala miljömålet Halten av kvävedioxid är passerat och målet bedöms vara uppnått. Målåret för de regionala miljömålen Halten av marknära ozon, Utsläpp av flyktiga organiska ämnen och Partikelhalter är passerat. Målen kunde inte uppnås. Anledningen är utsläpp från trafik och vedeldning. Det regionala miljömålet Halten av bens(a)pyren (2015) kan uppnås med ytterligare åtgärder. Dataunderlaget är i vissa fall bristfälligt vilket gör bedömningen osäker.

Indikatorer som följer upp målet

De indikatorer på Miljömålportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp Frisk Luft är:

- [Besvär av bilavgaser](#)
- [Kvävedioxid i luft](#)
- [Marknära ozon i luft](#)
- [Utsläpp av flyktiga organiska ämnen](#)
- [Allergiker/astmatiker och luftföroreningar](#)
- [Utsläpp av PM2,5](#)
- [Partiklar PM10 i luft](#)
- [Besvär av vedeldningsrök](#)

Bara naturlig försurning

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning skall underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen skall heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

Miljökvalitetsmålet är nära att nås. Det finns idag planerade styrmedel som beslutas före 2020. Trenden i miljön är positiv.

Påverkan genom atmosfäriskt nedfall. Det är inte möjligt att nå preciseringen till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Kvävenedfallet ligger över den kritiska gränsen och nedfallet varierar mycket mellan åren. Större delen av kvävenedfallet kommer från utsläpp i andra länder. Svavelnedfallet däremot har minskat med nästan 90 % sedan 1980-talets början. Det viktigaste kvarvarande problemet är sjöfartens utsläpp av svaveldioxid. För att kunna nå preciseringen krävs ett ökat internationellt samarbete för att minska det atmosfäriska nedfallet.

Påverkan genom skogsbruk. Preciseringen är nära att nås. Det finns i dag planerade styrmedel som beslutas före 2020. Södermanland är ett av de län i landet som tar ut mest GROT och

kompensationsåtgärder såsom askåterföring sker i väldigt liten utsträckning. Arealen skogsmark som har anmälts för uttag av GROT har fram till 2010 ökat kraftigt jämfört med referensnivån 2000–2005. Med ökad efterfrågan på biobränsle blir det allt viktigare att komma igång med kompensationsåtgärder.

Tillstånd i sjöar och vattendrag. Preciseringsen nås med i dag beslutade styrmedel och med åtgärder genomförda före 2020. Endast ett fåtal sjöar och vattendrag är försurade i Södermanland. Dock är inte alla sjöar och vattendrag klassade enligt SFS 2004:660. Försurningsskadorna har minskat tack vare kalkning och minskat nedfall av försurande ämnen. Sjöarnas tillfrisknande när det gäller vattenkemi går snabbt men det tar tyvärr längre tid för det biologiska livet att återetablera sig. Det är därför viktigt att fortsätta övervaka våra kalkade sjöar.

Tillstånd i mark. Preciseringsen nås med i dag beslutade styrmedel och med åtgärder genomförda före 2020. Försurningssituationen har förbättrats i mark och vatten tack vare det minskade nedfallet av svavel under 2000-talet. I nuläget bedöms ingen skogsmark vara försurad enligt Naturvårdsverkets bedömningsgrunder. Hur försurningen påverkar kulturföremål och byggnader saknas uppgifter kring.

Sammanfattande slutbedömning av delmålen

Samtliga fem mål har uppnåtts. Måläret för de regionala miljömålen Försurning av sjöar, Försurning av rinnande vatten, Försurning av skogsmarken, Utsläpp av svaveldioxid samt Utsläpp av kväveoxider är passerat. Dataunderlaget är dock i vissa fall bristfälligt vilket gör bedömningen osäker.

Indikatorer som följer upp målet

De indikatorer på Miljömålsportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp Bara naturlig försurning är:

- [Försurade sjöar](#)
- [Nedfall av kväve](#)
- [Nedfall av svavel](#)
- [Försurad skogsmark](#)
- [Nedbrytning av arkeologiskt material i jord](#)
- [Svaveldioxidutsläpp](#)
- [Kväveoxidutsläpp](#)

Giftfri miljö

Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna.

Det är inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. För målet finns motstridiga trender.

Ämnen som skapats och sprids på oväntade sätt till miljöer där de inte förväntas finnas förefaller vara det största hindret för att uppnå preciseringarna gällande kunskap om och spridning av kemiska ämnen. Skärpt lagstiftning på internationell nivå liksom tryck från konsumenter är avgörande för en idag positiv trend. I Sverige användes år 2008 240 000 ton cancerframkallande, mutagena eller reproduktionstoxiska ämnen för produktion av varor, av

detta fanns 22 000 ton kvar i de producerade varorna. Under år 2009 användes mer än 10 000 ton stenkoltjära och över 2 000 ton bensen samt 1,4 ton bly av företag registrerade i Södermanland. Trenden är oförändrad vad det gäller upphörande av användning av särskilt farliga ämnen. Sannolikt medför exponering för till exempel flamskyddsmedel från elektronikanvändning och hormonstörande läkemedel från avloppsvatten en skada på människor. Detta har tydliggjorts nationellt utifrån misstänkta reproduktionseffekter på människor men sannolikt förekommer andra skadliga effekter på människor och den biologiska mångfalden i okänd omfattning från den samlade exponeringen för kemiska ämnen, även inom länet.

Tidigare spridda ämnen fortsätter vara ett problem även efter reglerad användning. Trenden är positiv gällande exponering för skadliga ämnen. Det är inte möjligt att nå preciseringarna till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Inom förorenad mark skiljer man på tillsynsobjekt med ansvarig och bidragsobjekt utan ansvarig. Inom bidragsarbetet beräknas inventeringsarbetet vara avslutat 2013. Hittills har ett 40-tal MIFO 2 undersökningar genomförts, 10 ansvarsutredningar samt ett 10-tal huvudstudier. Detta har resulterat i att 7 förorenade områden har sanerats. Det krävs statlig finansiering för att hantera de objekt där ansvarig verksamhetsutövare eller fastighetsägare saknas. Trenden är positiv gällande åtgärdande av förorenade områden. Preciseringen är nära att nås. Det finns i dag planerade styrmedel som beslutas före 2020.

Sammanfattande slutbedömning av delmålen

De regionala miljömålen överensstämde i stort med de nationella delmålen. Fyra mål har inte uppfyllts och tre har uppfyllts. De mål som gäller kemiska ämnen i konsumentledet samt information om dess egenskaper har inte uppnåtts. Anledningen till detta är uteslutande frånvaro av internationella åtgärder och lagstiftning. REACH och annan ny lagstiftning gällande kemiska ämnen är otillräcklig för att nå målen och har ännu inte haft tydlig effekt. Målen kring förorenad mark och spridning av bekämpningsmedel har uppnåtts under perioden.

Indikatorer som följer upp målet

De indikatorer på Miljömålsportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp Giftfri miljö är:

- [Allergiframkallande kemiska produkter](#)
- [Konsumenttillgängliga kemiska produkter](#)
- [Nickelallergi](#)
- [CMR-ämnen i varor](#)
- [Miljöföroreningar i modersmjölk](#)
- [Hälsofarliga kemiska produkter](#)
- [Växtskyddsmedel](#)
- [Förorenade områden](#)

Skyddande ozonskikt

Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Målet bedöms inte på regional nivå. Trenden i miljön är positiv.

De områden som drabbats hårdast av uttunnningen av ozonskiktet är området närmast polerna, medan ozonskiktet kring ekvatorn inte påverkats så mycket. Det har därför varit svårt att se ett samband mellan den enskilda nationens åtgärder och ozonskiktets tjocklek. Trots detta har det internationella arbetet med frågan varit mycket framgångsrikt då världens alla länder har enats kring Montrealprotokollet.

De ämnen som bryter ner ozonskiktet är vissa klor – och bromföreningar (CFC och HCFC) som lätt kan nå atmosfären. Utsläppen av ozonnedbrytande ämnen har minskat kraftigt sedan slutet av 1980-talet, men då dessa ämnen har lång livslängd i atmosfären tar det lång tid innan minskade utsläpp ger resultat. En vändpunkt för uttunnningen av ozonskiktet kommer, enligt prognoser från FN:s miljöprogram (UNEP), att kunna mätas upp omkring 2020. Ozonskiktet kommer därefter att börja återhämta sig.

Utfasningen av CFC omfattar även utvecklingsländerna, men vissa dispenser har lämnats för användning inom bland annat läkemedelsindustrin. I Sverige har CFC fasats ut sedan länge. Användningen av HCFC förbjuds år 2015. De ozonnedbrytande ämnena som idag finns ute i samhället måste tas omhand på ett bra sätt, det är mycket viktigt såväl regionalt som globalt. I

Sverige klassas ozonnedbrytande ämnen som farligt avfall och omfattas av avfallsförordningen. Vid rivningar, ombyggnationer och renoveringar ställs stora krav på kunskap om vilka material som omfattas av bestämmelserna. Det är mycket viktigt att gällande lagkrav fungerar.

Sammanfattande slutbedömning av delmålet

Målåret för det regionala miljömålet Utsläpp av ozonnedbrytande ämnen är passerat. Målet bedöms vara uppnått. Utsläppen är dock diffusa och svåra att mäta och det är därför svårt att veta exakt hur stora utsläppen av ozonnedbrytande ämnen är i Södermanland.

Indikatorer som följer upp målet

De indikatorer på Miljömålportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp Skyddande ozonskikt är:

- [Nationella utsläpp av CFC](#)
- [UV-strålning](#)

Säker strålmiljö

Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

Miljökvalitetsmålet är nära att nås. Det finns idag planerade styrmedel som beslutas före 2020. Trenden i miljön är oförändrad.

Inom den kärntekniska verksamheten bedöms strålskyddet generellt vara acceptabelt, även om förbättringar alltid är möjliga.

Länsstyrelsen har under 2011 reviderat sin räddningstjänstplan för kärnteknisk olycka samt hållit en seminarieövning på samma tema. Beredskapen för att hantera en kärnteknisk olycka i länet bedöms som god.

Miljöövervakning visar att halterna i miljön av radioaktiva ämnen med ursprung i pågående verksamheter generellt är låga. Vissa djur och växter från skogs- och sjöekosystem i områden som drabbades mest av Tjernobylolyckan kan innehålla halter av cesium-137 över försäljningsgränsvärdet (1 500 becquerel per kilo). Doserna till allmänheten från kärnkraftverken (lägre än 0,001 millisievert per år) ligger långt under målvärdet.

För preciseringarna strålskyddsprinciper respektive radioaktiva ämnen är det möjligt att inom en generation nå preciseringen med redan vidtagna och planerade åtgärder.

Antalet fall av hudcancer fortsätter att öka och inget tyder på att trenden skulle brytas. Exponeringen av UV-strålning beror på människors beteende. För att de skadliga verkningarna av UV-strålning ska minskas krävs att allmänhetens kunskaper om sambandet mellan UV-strålning och hudcancer leder till reella beteendeförändringar, något som kräver ett mycket omfattande folkhälsoarbete. Det är inte möjligt att nå preciseringen gällande UV-strålning till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel.

Miljöövervakning av radiofrekventa fält i offentlig miljö visar att medianvärdet (för den totala effekttätheten) för samtliga uppmätta källor motsvarar långt under en procent (0,0094 procent) av referensvärdet i Strålsäkerhetsmyndighetens allmänna råd. Preciseringen gällande elektromagnetiska fält nås med i dag beslutade styrmedel och med åtgärder genomförda före 2020.

Sammanfattande slutbedömning av delmålen

Tre av fyra mål har uppnåtts. Målåret för det regionala målet Minskade utsläpp av radioaktiva ämnen är passerat. Målet bedöms vara uppnått. De två regionala miljömålen utan specifikt målår; Beredskap för radioaktiva utsläpp samt Kontroll av riskerna med elektromagnetiska fält bedöms vara uppfyllda. Det regionala målet Minskad förekomst av hudcancer med målår 2020 bedöms inte som möjligt att nå. Anledningen är framförallt människors solvanor.

Indikatorer som följer upp målet

De indikatorer på Miljömålportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp Säker strålmiljö är:

- [Cesium-137 i mjölk](#)
- [Strålnivå i omgivningen](#)
- [Hudcancerfall – malignt melanom](#)
- [Hudcancerfall – tumör i huden, ej malignt melanom](#)

Ingen övergödning

Halterna av gödande ämnen i mark och vatten skall inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Det är inte möjligt att nå miljö kvalitetsmålet till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Trenden i miljön är oförändrad.

Åtgärder för att minska utsläppen har genomförts under många år inom bland annat jordbruket och vid avloppsreningsverk men åtgärder har inte varit tillräckliga. En svagt positiv utveckling har iakttagits under senare år i tillstånd för sjöar och vattendrag samt för tillståndet i kustvatten. Fler sjöar än tidigare har under perioden 2009–2011 visat på god status och i kustvatten har siktdjupet ökat, vilket har gynnat blåstångens utbredning. Det saknas dock tillräckligt underlag för att påstå att det är en tydlig trend. Det faktum att näringsämnen upplagras i mark och sediment och kan läcka under en lång tidsrymd medför att återhämtningstiden för miljön är lång. Uppfyllelsen av miljö kvalitetsmålet är även mycket beroende av andra länders åtgärdsarbete kring luft- och vattenburen tillförsel av näringsämnen till landekosystemen och havet.

För att skapa förutsättningar för att på sikt uppnå miljökvalitetsmålet krävs att de verktyg som idag är införlivade i svensk lagstiftning utnyttjas effektivt i åtgärdsarbetet framöver. Det krävs insatser inom samtliga sektorer som bidrar till övergödning jordbruk, kommunala avloppsreningsverk, enskilda avlopp och industri. Enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660) ska allt vatten ha uppnått ”god status” till 2015. Vattendelegationen har tagit fram och beslutat om åtgärdsprogram. Senast 2012 ska dessa åtgärder vara igångsatta. Länsstyrelsen arbetar nu för att ta fram underlagsrapporter för hur åtgärder ska prioriteras inom olika avrinningsområden. Rådgivning och information till lantbruket måste utökas och insatser bör prioriteras till jordbruksföretag som ligger i områden där vattenförekomster inte uppnår eller riskerar att inte uppnå god status. Även inriktning på EU:s jordbrukspolitik och utformningen av ett nytt landsbygdprogram 2014–2020 kommer att ha stor betydelse för möjligheten att nå miljökvalitetsmålet.

Sammanfattande slutbedömning av delmålen

Ett av fyra mål bedöms vara uppnått. Måläret för det regionala miljömålet Utsläpp av ammoniak är passerat och bedöms vara uppnått, främst på grund av att djurhållningen minskat. Måläret för de regionala miljömålen Utsläpp av fosfor, Utsläpp av kväve samt Enskilda avlopp är passerat. Målen kunde inte nås inom den utsatta tidsramen. Anledningen är otillräckliga utsläppsminskningar samt ökat tryck på enskilda avlopp genom att fritidshus omvandlas till permanentbostäder.

Indikatorer som följer upp målet

De indikatorer på Miljömålsportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp Ingen övergödning är:

- [Begränsat näringsläckage – skyddszoner](#)
- [Fosfor i havet](#)
- [Tillförsel av fosfor till kusten](#)
- [Kväve i havet](#)
- [Tillförsel av kväve till kusten](#)
- [Ammoniakutsläpp](#)

Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag skall vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer skall bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion skall bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Det är inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Trenden i miljön är oförändrad.

För att nå förtroende hos markägare, som i slutändan ofta gör de praktiska åtgärderna för bättre vatten, krävs det långsiktighet och kontinuitet i arbetet. Länsstyrelsen har inte prioriterat skydd och restaurering av sjöar och vattendrag. Det behövs en tydlig strategi för hur arbetet med skydd och restaurering av vattenmiljöer, inklusive kulturmiljöer, skall prioriteras och genomföras.

Miljötillståndet bedöms inte möjligt att nå med idag beslutade eller planerade styrmedel. Det krävs åtgärder i någon form i cirka 75 procent av de cirka 250 vattenförekomster som finns i Södermanlands län. Omfattande åtgärder krävs för att åtgärda de främsta problemen som är övergödning och fysiska förändringar (vandringshinder, rensning och rätning av

vattendrag). Åtgärder måste utföras på många nivåer; länsstyrelsen, kommuner, påverkande verksamheter, vattenråd och markägare. Ytterligare styrmedel krävs för att åtgärderna ska leda till att miljötillståndet uppfyller god ekologisk status. Kommunerna som arbetar med skydd av vattentäkter och vattenförsörjningsplaner behöver mer resurser alternativt omprioritera för att preciseringen ska nås.

Arbetet med biologisk mångfald och restaurering av vattendrag och sjöar pågår men det krävs omfattande åtgärder innan preciseringen är uppfylld och detta bedöms inte rimligt att hinna med innan 2020. Kunskapen om kulturmiljövärden vid vatten är bristfällig, men samråd sker inom länsstyrelsen vid restaureringsåtgärder. Skapande av fria vandringsvägar är betydelsefulla för den biologiska mångfalden, till exempel den akut hotade ålen.

Sammanfattande slutbedömning av delmålen

Ett av fem mål bedöms vara uppnått. Målåret för det regionala målet Åtgärdsprogram för hotade arter är passerat. Målet bedöms vara uppnått. Målåret för de regionala miljömålen Åtgärdsprogram för natur- och kulturmiljöer, Åtgärdsprogram för restaurering av vattendrag, Upprättande av vattenförsörjningsplaner samt Utsättning av djur och växter är passerat. Målen kunde inte nås inom utsatt tidsram. Anledningen är avsaknad av resurser och illegal utsättning av främmande arter.

Indikatorer som följer upp målet

De indikatorer på Miljömålsportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp Levande sjöar och vattendrag är:

- [Skyddade sjöar och vattendrag](#)
- [Strandnära byggande vid sjöar och vattendrag](#)
- [Häckande fåglar vid vatten](#)

Grundvatten av god kvalitet

Grundvatten skall ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Det är inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Trenden i miljön är oförändrad.

Grundvattnet kommer troligen att få en försämrad kvalitet och innehållet av föroreningar öka. Statusen i dagsläget är övervägande god, men vid analyser har det visat sig att viktiga grundvattenförekomster är påverkade av klorerade lösningsmedel och även bekämpningsmedel. De stora urbana dricksvattentäkterna i länet anses ha god dricksvattenkvalitet, men det finns spår av föroreningar.

Det krävs en hel del åtgärder för att miljökvalitetsmålet ska kunna nås. En av de viktigaste sakerna att göra är att utöka skyddet av grundvatten och vattenförsörjningsplaner bör upprättas på kommunal och regional nivå. Avloppssituationen i länet bör förbättras och påverkan från jordbruket bör minska med hjälp av krav från myndigheter och genom information som kan bidra till frivilliga åtgärder. Viktiga geologiska formationer bestående av naturgrusavlagringar bör också skyddas.

Det finns idag inte tillräckliga och effektiva åtgärder för att begränsa tillförseln av föroreningar till grundvatten från pågående eller nedlagda verksamheter. Flera förorenade områden påverkar idag eller kan på sikt förorena grundvattnet. Identifiering och åtgärder av förorenade områden behöver öka för att hindra en spridning och minska tillförseln av främmande kemiska ämnen.

Var fjärde hushåll med enskild vattenförsörjning har i dagsläget otjänligt vatten. Det beror delvis på naturliga geologiska faktorer, men även på till exempel avlopp och jordbruk.

I Södermanland finns cirka hundrafemtio grundvattenförekomster som omfattas av arbetet med Vattenförvaltningen. Kommunerna tar regelbundet prover på sina dricksvattentäkter och under 2011 har råvatten från cirka 15 viktiga grundvattenförekomster provtagits. Det saknas kemisk information för flertalet grundvattenförekomster och fortsatta provtagningar behövs för att bedöma status i grundvattenförekomsterna.

Sammanfattande slutbedömning av delmålen

Målåret för de regionala miljömålen Skydd av grundvattenförande geologiska formationer, Grundvattennivåer samt Rent dricksvatten är passerat. Målen kunde inte nås inom utsatt tidsram. Anledningar är uttag av naturgrus i värdefulla naturgrusformationer, högt vattenuttag och förhöjda halter av bekämpningsmedel och klorid i grundvattnet. Målen om Uttag av naturgrus och Hållbar ballastförsörjning har flyttats från God bebyggd miljö. Naturgrusmålet kunde inte nås, Hållbar ballastförsörjning kan nås med ytterligare åtgärder.

Indikatorer som följer upp målet

De indikatorer på Miljömålsportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp Grundvatten av god kvalitet är:

- [Vattenskyddsområden](#)
- [Certifierade brunnborrare](#)
- [Klorid i grundvattnet](#)
- [Vägsaltanvändning](#)
- [Växtskyddsmedel](#)
- [Grusanvändning](#)
- [Grustäkt i grundvattenområden](#)

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Västerhavet och Östersjön skall ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden skall bevaras. Kust och skärgård skall ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård bedrivs så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden skall skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Miljökvalitetsmålet bedöms inte möjligt att nå till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Trenden i miljön är oförändrad.

För att miljökvalitetsmålet skall nås till 2020 krävs bland annat att det internationella havsmiljösamarbetet förbättras. Detta miljömål är dessutom beroende av andra miljökvalitetsmål såsom "Ingen övergödning" och "Giftfri miljö" för att kunna uppnås. Det krävs ett längre tidsperspektiv än till 2020 för att märkbart minska effekterna av den påverkan som har skett och håller på att ske.

För att nå miljökvalitetsmålet måste insatser göras på många olika nivåer. Mestadels nationella och internationella åtaganden krävs men även ett arbete på läns- och kommunnivå. Ett nationellt arbete behövs framförallt för att uppnå preciseringen "miljötillstånd" då belastningen av näringsämnen och föroreningar i Östersjön till stor del påverkas av samtliga

kringliggande länder. Arbetet med att bevara och skydda värdefulla marina områden pågår men det krävs ett omfattande arbete för att både identifiera de värdefulla områdena samt att hinna med att inrätta någon form av skydd för dessa områden innan 2020. Exempel på skyddsåtgärder är reservatsbildning och bildandet av fredade marina områden.

För att uppnå ett hållbart nyttjande, krävs en ändring av fiskeripolitiken till en mer ekosystemanpassad modell. Många bestånd är överfiskade vilket har gett effekter i hela ekosystemet.

Behovet och viljan att arbeta med restaurering i kustnära miljöer finns men det försvåras i vissa fall av de beslut, bevarandeplaner och skötselplaner som i dag finns för länets områdesskyddade kustmiljöer.

Sammanfattande slutbedömning av delmålen

Fem av åtta mål har uppnåtts. Målåret för de regionala miljömålen Strategi för kulturarv och odlingslandskap, Åtgärdsprogram för hotade marina arter, Minskade bifångster, Begränsning av buller samt Minskade utsläpp av olja och kemikalier från fartyg är passerat. Målen kunde uppnås. Målåret för de regionala miljömålen Långsiktigt skydd av marina miljöer och kust- och skärgårdsområden, Fredade områden samt Anpassning av uttaget av fisk är passerat. Målen kunde inte uppnås. Anledningen är en för låg andel skyddade miljöer, andra prioriteringar och för stort uttag av fisk.

Indikatorer som följer upp målet

De indikatorer på Miljömålsportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp Hav i balans samt levande kust och skärgård är:

- [Strandnära byggande vid havet](#)
- [Fiskefartyg](#)
- [Yrkesfiske](#)
- [Oljeutsläpp till havet](#)

Myllrande våtmarker

Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet skall bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Miljö kvalitetsmålet bedöms inte möjligt att nå till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Trenden i miljön är oförändrad.

Trenden för miljö tillståndets utveckling är otydlig nationellt, och bedöms även som otydlig regionalt. Arbete med våtmarker har inte prioriterats högt i miljöarbetet, vilket gör att arbetet med åtgärder har försenats. Det behövs mer åtgärder inom skydd av våtmarker, skötsel och återskapande av våtmarker. Därtill behöver hänsynen vid brukande av våtmarker förbättras.

Det är inte möjligt att nå preciseringen Bevarande och skydd av värdefulla våtmarker till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Skötsel och restaurering av länets finaste rikkärr har intensifierats under senare år, men det återstår ett stort arbete vad gäller att återställa hydrologin och att följa upp och genomföra speciella åtgärder för typiska och hotade arter. Länsstyrelsen behöver öka takten i skyddsarbetet för att målet ska kunna nås. Arbete pågår med att skydda de flesta områdena i Myrskyddsplanen, men det finns även några Natura 2000-områden som saknar långsiktigt skydd. Naturvårdsavtal kan vara ett lämpligt skydd för

vissa av områdena. Kunskapsläget bedöms som bristfälligt vad gäller de kulturhistoriska värdena i våtmarkerna.

Det är inte möjligt att nå preciseringen Restaurering av våtmarker till 2020. Planeringsunderlag har tagits fram och det pågår ett arbete på Länsstyrelsen för att få rätt våtmark på rätt plats. Det finns ett stort intresse bland brukare att anlägga och restaurera våtmarker, och många nya projekt är på gång. Arbetet begränsas främst av Länsstyrelsens möjlighet till handläggning av våtmarksstöden och mängden tilldelade landbygdsutvecklingsmedel.

Sammanfattande slutbedömning av delmålen

Ett av fyra mål har uppnåtts. Målet Skogsbilvägar bedöms vara uppnått. Målåret för de regionala miljömålen Myrskyddsplan, Våtmarker i odlingslandskapet och Åtgärdsprogram för hotade arter är passerat. Målen kunde inte uppnås. Anledningen är bland annat begränsade personalresurser, begränsade medel till landsbygdsutveckling samt andra prioriteringar.

Indikatorer som följer upp målet

De indikatorer på Miljömålsportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp Myllrande våtmarker är:

- [Antal skyddade våtmarker i myrskyddsplanen](#)
- [Skydd av våtmarker](#)
- [Anlagda våtmarker](#)
- [Häckande fåglar i våtmarker](#)

Levande skogar

Skogen och skogsmarkens värde för biologisk produktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Det är inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2020 med i dag beslutade eller planerade styrmedel. Trenden i miljön är negativ.

Arbetet med miljökvalitetsmålet har gått framåt på många punkter men det är en bit kvar på grund av resursbrist för många viktiga åtgärder. En precisering som väger tungt i helhetsbedömningen är ”Skydd och bevarande av biologisk mångfald”. På nationell nivå ser det positivt ut då skogsmark från Sveaskog kan användas som bytesmark vid bildande av naturreservat. Södermanland berörs av dessa till viss del men arealen skyddad skog för varje krona minskar då virkespriserna har ökat. Resurserna måste därför öka för att preciseringen ska kunna nås till 2020. För att få bästa möjliga nytta av den formellt skyddade marken bör vi fortsätta arbeta efter ”Strategin för formellt skydd av skog i Södermanland” tillsammans med åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP) och frivilliga avsättningar.

En viktig del att lyfta fram i arbetet med Levande skogar i Södermanland är kopplat till preciseringen ”Bevarande och främjande av vattnets och våtmarkers kvalitet och ekologiska funktion”. Vi ser att skogsbruket kan ha en stor påverkan på vattnets kvalitet i skogsmarken och då vi dessutom står inför ett förändrat klimat där risken för körskadorna på mark och vatten ökar är det viktigt att skogsbruket bidrar till att hålla en god vattenkvalitet. Det är möjligt att

nå preciseringen till 2020 förutsatt att vi får fortsatta resurser att arbeta med dels samverkan mellan myndigheter och skogssektorn och dels kompetenshöjning.

Södermanland är ett av de två län i Sverige som tar ut mest biobränsle i samband med avverkningar. Vi ser en trend att efterfrågan kommer att fortsätta öka vilket kan medföra att både biologisk mångfald och markens egenskaper påverkas negativt vilket berör preciseringen ”Bevarande av markens egenskaper”. Samtidigt som mycket biobränsle tas ut så återförs aska i väldigt liten mängd. För att kunna nå preciseringen behöver askåterföringen till länets skogar öka och markskador i samband med körningar minska.

Sammanfattande slutbedömning av delmålen

Två av fem mål är uppnådda eller möjliga att uppnå. Målet Förstärkt biologisk mångfald kunde uppnås. Målet Naturupplevelser och friluftsliv bedöms möjligt att uppnå. Målåret för de regionala miljömålen Långsiktigt skydd av skogsmark, Skydd för kulturmiljövärden och Åtgärdsprogram för hotade arter är passerat. Målen kunde inte uppnås. Anledningen är bland annat bristande underlag, ökad avverkning, ökat uttag av GROT samt bristande resurser.

Indikatorer som följer upp målet

De indikatorer på Miljömålsportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp Levande skogar är:

- [Skydd av skogsmark – naturreservat](#)
- [Skyddad areal skogsmark – biotopskyddsområden](#)
- [Skyddad areal skogsmark – naturvårdsavtal](#)
- [Gammal skog](#)
- [Hård död ved](#)
- [Äldre lövrik skog](#)
- [Andel skadade fornlämningar](#)
- [Häckande fåglar i skogen](#)

Ett rikt odlingslandskap

Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Det är inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Trenden i miljön är oförändrad.

Miljölagstiftning, miljöersättningar och rådgivning i Landsbygdsprogrammet samt åtgärdsprogram för hotade arter är exempel på styrmedel som skapar förutsättningar för att nå preciseringen Biologisk mångfald. Preciseringen uppvisar en negativ trend. Det är inte möjligt att nå preciseringen till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel.

Möjligheten att bevara en rik biologisk mångfald i odlingslandskapet är till stor del beroende av skötsel av ängs- och betesmarker. I Södermanland sköts 16 000 ha betesmark och 354 ha äng med miljöersättning. Det finns en negativ trend med minskning av både ängs- och betesarealen sedan 2007. Utformningen av kommande Landsbygdsprogram (2014–2020) påverkar möjligheten att nå preciseringen.

Av de 21 åtgärdsprogram för hotade arter som berör länet pågår åtgärdsarbetet i 12 program. Några av dessa är särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet, sandödla, svartfläckig blåvinge, trumgräshoppa, läderbagge, bibagge, fladdermöss, prickig stenfrömal och gentianor

i naturliga fodermarker. Inom åtgärdsprogrammet för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet har till oktober 2010 cirka 1 100 skyddsvärda ekar frihuggits. Under förutsättning att tillräckliga resurser tillkommer bedöms arbetet med övriga 9 program kunna påbörjas inom ett par år.

Det är inte möjligt att nå preciseringen Kulturmiljö till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Anslutningen till miljöersättningarna för natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet och ängs- och betesmarker har under senare år minskat. År 2010 var antalet landskapselement med miljöersättning mycket lägre än 2001 och hade minskat med 32 procent. Positivt är att länet sedan 2007 erbjuder en regional miljöinvestering inom Landsbygdsprogrammet för dem som vill restaurera sina mindre överloppsbyggnader. Hittills har ersättning beviljats för cirka 70 byggnader. Utformningen av kommande landsbygdsprogram (2014–2020) påverkar möjligheterna att nå preciseringen.

Sammanfattande slutbedömning av delmålen

Målåret för de regionala miljömålen Betesmarker, Skogsbeten, Slåtterängar, Kulturbärande landskapselement, Åtgärdsprogram för hotade arter och Ekologisk produktion är passerat. Målen kunde inte nås inom den utsatta tidsramen. Anledningen är ambitiösa mål och minskad anslutning till flera miljöersättningar. Målet för Odlingslandskapets skyddsvärda träd är möjligt att nå i tillräcklig utsträckning inom tidsramen men ytterligare åtgärder krävs. Målåret för målet Lantbrukets byggnader i odlingslandskapet är passerat. Målet kunde nås inom den utsatta tidsramen. Sex mål av åtta har inte uppnåtts.

Indikatorer som följer upp målet

De indikatorer på Miljömålportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp Ett rikt odlingslandskap är:

- [Betesmarker](#)
- [Slåtterängar](#)
- [Kulturspår i åkermark](#)
- [Häckande fåglar i odlingslandskapet](#)
- [Ekologiskt odlad mark](#)
- [Växtskyddsmedel](#)
- [Åkermark](#)
- [Ekologisk animalieproduktion](#)

God bebyggd miljö

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas tillvara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Det är inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Trenden i miljön är positiv.

Tiden fram till 2020 är för knapp för att nå målet. Intressekonflikterna är många och komplicerade samtidigt som många åtgärder är kostsamma. Att stärka samhällsplaneringen kräver stora insatser, liksom att identifiera och skydda kulturhistoriska värden i bebyggelsen. Byggnader och bebyggelse har lång livslängd, vilket gör att de problem som finns idag dröjer kvar under lång tid. Samhället har anpassats till biltrafik och förutsättningarna för inomhusmiljö, energieffektivisering och kollektivtrafik kommer i stort att kvarstå. Det tar tid att ändra människors livsstil när det gäller val av transportmedel, bostadsyta och konsumtion.

Bedömningen överensstämmer med bedömningen på nationell nivå. För flera av preciseringarna bedöms det vara möjligt att inom en generation skapa förutsättningar för att nå preciseringarna om ytterligare åtgärder genomförs.

Möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö är beroende av kommunernas och regionens samhällsplanering samt nationella och internationella insatser. Översiktsplaneringen behöver mer resurser och tydligare fokus på hållbart samhällsbyggande. Regionplaneringen behöver utvecklas. Bebyggelseplaneringen bör integreras med planering för kollektivtrafik, fjärrvärme och andra kommunala försörjningssystem för att begränsa energianvändning, klimat- och miljöpåverkan. En central fråga för att uppnå miljömålet är att minska utspridning av bebyggelsen och ökning av vägtransporter. Planeringen behöver inriktas på att bygga tätare och mer transportsnåla städer och tätorter. När det gäller gods behöver järnvägen öka sin andel av transportarbetet. Ett hinder för att bygga centralt i städerna är att det är dyrt att sanera förorenad mark. Eskilstuna har många centralt belägna områden i staden som inte kan bebyggas på grund av att de är förorenade av tidigare industriverksamhet. Statliga insatser behövs för att komma tillrätta med detta.

Sammanfattande slutbedömning av delmålen

Två av sex mål är möjliga att uppnå. Målen Energianvändning m.m. och Avfall är möjliga att uppnå men ytterligare åtgärder krävs. Målet Inomhusmiljön är mycket svårt att uppnå. Mållåret för de regionala miljömålen Planeringsunderlag, Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och Buller är passerat. Målen kunde inte uppnås. Det behövs en utvecklad kommunal översiktsplanering och höjd kulturmiljökompetens. Det finns även problem med ökad trafik. Målen om Uttag av naturgrus och Hållbar ballastförsörjning har flyttats till Grundvatten av god kvalitet.

Indikatorer som följer upp målet

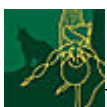
De indikatorer på Miljömålsportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp God bebyggd miljö är:

- [Körsträcka med bil](#)
- [Planering energi](#)
- [Planering grönsstruktur och vattenområden](#)
- [Planering kulturmiljö](#)
- [Planering transporter](#)
- [Vindkraftsel](#)
- [Byggnadsminnen](#)
- [Rivningsförbud](#)
- [Besvär av trafikbuller](#)
- [Sömnstörda av trafikbuller](#)
- [Hushållsavfall](#)
- [Återvinning Glas](#)
- [Återvinning Metall](#)
- [Återvinning Pappersförpackningar](#)
- [Återvinning Plast](#)
- [Energianvändning](#)
- [Besvär av inomhusmiljön](#)
- [Bostäder med fukt och mögel](#)
- [Exponering för miljötoxiska](#)
- [Radon i dricksvatten](#)
- [Radon i flerbostadshus](#)
- [Radon i skolor](#)
- [Radon i småhus](#)

Ett rikt växt- och djurliv

Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Det är inte möjligt att nå målet till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Trenden i miljön är oförändrad.

Det blir mycket svårt att fram till 2020 nå miljökvalitetsmålet. Vi vet till exempel inte vilka åtgärder som måste genomföras för att säkerställa det långsiktiga bevarandet av arter och naturtyper i landskapet, särskilt i skenet av klimatförändringar. Vidare vet vi inte hur naturresurserna ska brukas på ett hållbart sätt, så att inte olika arter av växter, svampar och djur försvinner i landskapet utanför skyddade områden. För att kunna nå ett rikt växt- och djurliv krävs att förlusten av biologisk mångfald hejdas. Här behövs förstärkta insatser för både områdesskydd och artbevarande. Medel måste säkerställas för att arbetet ska kunna hålla tillräckligt hög takt.

Möjligheterna att fram till 2020 hejda förlusten av biologisk mångfald bedöms som mycket små. Även om stora resurser tillförts länet för skydd av skog, avverkas årligen skogar med höga naturvärden. Sumpskogar minskar till följd av tidigare dikningar och många små slätterkärn växer igen. Åtgärder i odlingslandskapet, finansierade med EU-stöd, har ökat naturvärdena på många håll. Samtidigt försvinner hävdgynnade arter från marker som gradvis

beskogas. Hotade arter minskar utanför skyddade områden och länets arbete med åtgärdsprogram har stannat upp i brist på resurser, vilket innebär ett ökat hot mot arter vi tidigare satsat pengar på.

Skötsel och restaurering av naturtyper är viktiga åtgärder för att återskapa artrika ekosystem. Stor framgång har nåtts i länet genom restaurering av betesmarker, ekmiljöer, vattendrag och våtmarker. Om arbetet fortsätter kan preciseringen nås till 2020.

Ett annat problemområde är den bristande kunskapen om biologisk mångfald. En ökad kunskap om de ekologiska sammanhangen skulle skapa fler frivilliga insatser för skydd och skötsel av naturområden. En förändring av attityder, särskilt bland brukare och markägare, är fullt möjlig genom ökade informationsinsatser.

Sammanfattande slutbedömning av delmålen

Ett av fyra mål är möjligt att uppnå. Målet Bevarandestatus för hotade arter bedöms möjligt att uppnå men ytterligare åtgärder krävs. Målåret för de regionala miljömålen Hejda förlusten av biologisk mångfald och Hållbart nyttjande är passerat. Målen kunde inte uppnås. Småskaligheten och markägarstrukturen leder till att det ofta är små arealer som skyddas eller vårdas. Det finns även problem med avverkning av kontinuitetsskog och bristande naturvårdshänsyn vid avverkningar. Målåret för Information om miljömålets innebörd har passerats och kunde inte uppnås.

Indikatorer som följer upp målet

De indikatorer på Miljömålsportalen, www.miljomal.se, som främst följer upp Ett rikt växt- och djurliv är:

- [Häckande fåglar](#)
- [Häckande fåglar i odlingslandskapet](#)
- [Häckande fåglar i skogen](#)
- [Häckande fåglar i våtmarker](#)
- [Häckande fåglar vid vatten](#)

Sammanfattning bedömning regionala miljömål

2010 gjordes en slutbedömning av de regionala miljömålen. Resultatet finns redovisat i rapporten När vi miljömålen? – En bedömning för Södermanlands län 2010 (Rapport 2010:14). Rapporten finns att hämta på www.lansstyrelsen.se/sodermanland/publikationer. För några mål har nytt dataunderlag för 2009 och 2010 tillkommit sedan dess. Vid 2011 års bedömning har därför en översyn av bedömningen från 2010 gjorts. Därefter har slutbedömningen fastställts. Av samtliga 73 regionala miljömål förändrades bedömningen för ett mål p.g.a. nytt dataunderlag. Detta gäller målet om Utsläpp av växthusgaser under Begränsad klimatpåverkan. Uppdaterade, slutliga bedömningstexter finns på www.miljomal.se.

Av de 73 regionala miljömålen som antogs 2007 hade ca 80 procent målår 2010 eller tidigare. Endast ca 33 procent av målen kunde nås. 7 mål som har målår 2015 eller 2020 kan nås om ytterligare åtgärder beslutas och genomförs. Övriga mål (58 procent) kunde inte nås, eller kommer inte att kunna nås, inom utsatt tidsram.

När målen följdes upp första gången (2007) bedömdes nästan 50 procent kunna nås med ytterligare åtgärder. Allteftersom 2010 närmat sig har den andelen blivit mindre. Några fler mål bedöms idag möjliga att nå med beslutade åtgärder än i bedömningen 2007, men de allra flesta av de mål som var ”gula” när målen sattes bedöms inte kunna nås inom utsatt tid. I många fall har åtgärderna alltså inte räckt till. Bakom de röda ”gubbarna” döljer sig dock en hel del positiva förändringar. Flera nya reservat har t.ex. bildats, många våtmarker har anlagts i jordbrukslandskapet, mycket arbete har gjorts för hotade arter i länet och arealen betesmarker och ekologisk odling har ökat. Men arealerna har inte varit tillräckligt stora, eller åtgärderna tillräckligt omfattande, för att nå målen.

Bara naturlig försurning kan lyftas fram som ett mål där utvecklingen varit positiv. Samtliga regionala mål kunde nås till 2010. Även flera regionala mål under Säker strålmiljö, målen om förorenad mark under Giftfri miljö, samt flera mål under Hav i balans har kunnat nås.

Textförfattare och kontaktpersoner

Begränsad

klimatpåverkan

Textförfattare och
kontaktperson:
Maria Gustavsson

Frisk Luft

Textförfattare och
kontaktperson:
Patrik Holmer

Bara naturlig försurning

Textförfattare och
kontaktperson:
Elin Hultman

Giftfri miljö

Textförfattare:
David Aronsson
Jenni Johansson
Sofi Nordfeldt

Kontaktperson:
David Aronsson

Skyddande ozonskikt

Textförfattare och
kontaktperson:
Einar Johansson

Säker strålmiljö

Textförfattare och
kontaktperson:
Thomas Persson

Ingen övergödning

Textförfattare:
Kristina Gullbrandsson
Lars Juhlin

Kontaktperson:
Kristina Gullbrandsson

Levande sjöar och vattendrag

Textförfattare:
Sofi Nordfeldt
Karl Ingvarsson

Kontaktperson:
Sofi Nordfeldt

Grundvatten av god kvalitet

Textförfattare och
kontaktperson:
Helena Westin

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Textförfattare:
Karl Svanberg
Sofi Nordfeldt
Karl Ingvarsson

Kontaktperson:
Karl Svanberg

Myllrande våtmarker

Textförfattare:
Trine Haugset
Karl Ingvarsson

Kontaktperson:
Trine Haugset

Levande skogar

Linda Nilsson,

Skogsstyrelsen
Karl Ingvarsson,
Länsstyrelsen

Kontaktperson:
Linda Nilsson,
Skogsstyrelsen
0155-26 49 88

Ett rikt odlingslandskap

Textförfattare:
Helena Ohlsson
Rikard Sellberg
Karl Ingvarsson

Kontaktperson:
Helena Ohlsson

God bebyggd miljö

Textförfattare:
Torbjörg Sekse
Bo G Svensson
Annika Klarnäs-Jacobson
Lina Sultan
Maria Gustavsson

Kontaktperson:
Torbjörg Sekse

Ett rikt växt- och djurliv

Textförfattare:
Hans Rydberg
Karl Ingvarsson

Kontaktperson:
Hans Rydberg

Samtliga på Länsstyrelsen nås på telefon: 0155-26 40 00

Rapporter utgivna under 2012:
ISSN 1400-0792

Nr	Titel	Ansvarig utgivare
1	Klimat- och energistrategi för Södermanlands län	Kurt Ekelund
2	Åtgärdsprogram till klimat- och energistrategi för Södermanlands län	Kurt Ekelund
3	När vi miljömålen? – En bedömning för Södermanlands län 2011	Kurt Ekelund
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		

Länsstyrelsen	Ansvarig utgivare	År 2012
611 86 Nyköping Tel växel: 0155-26 40 00 E-post: sodermanland@lansstyrelsen.se Hemsida: www.lansstyrelsen.se/sodermanland	Kurt Ekelund	Nr 3